

KELIONĖ Į AMERIKĄ

Šalta, vėjas į akis, globstomės, kad bent nesušaltum, nesusirgtum! Akys žlabanoja, ašaros bėga. Jau ant stoties. Dar pusvalandis laiko.

O! p. Keinis! Mūsų daiktus jau sunešė į vagoną. Vaikščiojame, šnekamės, daug įpasakojimų, daug linkėjimų kelionei. Šit ir p. Bielskis atbėga, o dar, kur žadėjo, nėra; o gal dar! Nėra. Jau penkios minutės laiko; mes čia pat prie vagono, dar sudie! dar laimingos kelionės! Švilpukas švilpt! Traukinys ir šliaužia. Vos vos suspėjome sušokti į vagoną! Sėdomės.

Štai ir važiuojame... ilga, ilga kelionė prieš akis... nors sykj išsirengėme per karčią mūką*! Man kamštis stojosi gerklėje, rodos, by gaila, rodos, neatsisveikinau... taip norisi, norisi nusiverkti, ašaros veržiasi... „Pfu, kvailė! nuo pat užvakar atsisveikini, ir dar negana!“

– Niekuomet nesitikėjau tokio studentų pasielgimo, – šnekamės, – kad taip šalta atsineštų į Žemaitės kelionę. Taip juos mylėjo, rodos, su dūšia, su kūnu atsidavusi jų gerovei, lygu savo vaikus...

– Mylėjo, tai niekis, ne vien studentus galima mylėti; rodos, „Žiburėlis“ daugiau rūpinosi ir daugiau studentams gero darė. Kiek rūpesčio, vargo turėjo, kol šelpimui lėšas iš kur išgavo, ir dabar žino, kad su įgaliojimu važiuoja „Žiburėlio“ naudai lėšas rinkti.

Na, ir visi trys važiuojame su visuomeniškais reikalais.

Teisybė, vakar vakare visą vakarą svarstė ir ginčijosi, tarp kitko, ir apie „Žiburėlio“ stipendijas: kaip skirstyti, kam duoti. Išsiskirstant rokuojasi**:

– Taip anksti, galim pamigti, nesuspėti ant vagzalo, tai tamstą mūsų žodžiais meldžiame atsisveikint ir palinkėti geros kloties, laimingos kelionės...

– Nepamigsim, ne, – tvirtina kiti...

O šiandien nė vieno... lietuviai tik gali taip pasielgti, kiaulystė tiesiai!

Sykj traukinys sustojo, antrą sustojo, dar tebemanome, tebeminime petrogradiškius. Sustojo traukinys Bieloostrove, sušuko, tuoj žandarai prisistatė, nešikai ima daiktus, sykiu varo mus į tamožnę***, o mes dar be pusryčio. Daiktus nežinom kur nunešė, o mus suvarė į vieną kambarį, visus pasažirius užrubežin****. Ten atėmė pasportus, davė blankus, ant tų liepė parašyti: kas, iš kur, kame gyvenęs, kiek metų, kokio užsiėmimo, kur keliaująs, koku tikslu... Gale pasirašyti. Parašę sėdime. Paskui ėmė žandaras šaukinėti pavardėmis po vieną į kitą kambarį. Žmonių buvome apie trisdešimt, mus pašaukė maž ant galo. Kol atėjo eilė, kelios valandos išėjo. Pašaukus į antrą kambarį, ten sėdi apicierius*****, ir keleiviui liepia sėstis. Na, ir klausinėja to paties: kas, iš kur ir t. t. Paskui liepia eiti į mažą kambariuką, tenai dvi moterys liepia atsisagstyti viršutinius drabužius, viena perbraukė rankomis per šonus, pačiupinėjo kišenes, ir eik sau. Išėjus tas pats apicierius atidavė pasportą ir liepė žandarui vesti prie daiktų. Ten parodžius savo čemodaniuką*, liepė atidaryti, iš vienos pusės įkišo ranką, iš kitos įkišo ir pamojo uždaryti, dar paklausė, ar nėra raštų. Nėra, na, ir stupai sau, atlikta.

Bet paeiliui, kol visi atliko, jau arti dvyliktos; sugrįžę į traukinį, restorane-vagone gavome pusrytį. Pavalgius kritau ant šono ir papūčiau iki ketvirtos...

Suomija! Rami, tyki, rodos, apmirusi ar užmigusi šalis... Miškai, miškeliai, krūmai, eglynėliai, rodosi, smulkūs, maži; retai, kur ne kur, nameliai žmonių gyvenami, bet tokios mažutės bakūžėlės, rodos,

* Per mūką – per vargą. (Red.)

** Rokuojasi – kalbasi, šnekasi. (Red.)

*** Tamožnė – muitinė. (Red.)

**** Pasažirius užrubežin – keleivius užsienin. (Red.)

***** Apicierius – karininkas. (Red.)

* Čemodaniuką – lagaminėlį. (Red.)

vaikams tik gyventi, ir vis pavienės trobelės su kaminiais, langais, be kokių kitų trobelių, be svirnų, be kūčių gyvuliams; nematyti kur lygumos; tarpmiškiuose pristatyta daržinėlių, – matyti, pašaras sušienautas kraunamas; stovi tenai ir žėgliukai džiovinti šienui ar dobilams, bet viskas mažučiai, smulkūs. Aiškina man, kad iš traukinio visuomet viskas mažesnis išrodo, kaip iš tiesų yra, – o gal ir taip? Žmonių irgi niekur nematyti, kur ne kur vyrai eina per mišką ant ilgų ilgų medinių pačiūžų, ilgomis lazdomis pasiremdami šliaužia.

Stotys irgi mažos, vagzalai nesiskiria nuo kitų trobų, vien tik parašas rodo, kad vagzalas, nė publikos, nė kokio triukšmo stoty, nematyti moteries nė vienos, keletas tik tarnautojų gelžkelio su ženklais ant kepurų. Visi miškai ir laukai storai užkloti sniegu; eglės, pušys prisnigtos iki pat viršūnių. Sniegas guli ant šakų. Saulėta, oras grynas, dangus mėlynas, be kokio debesėlio, sniegas žiba, net akyse mirga. Saulei užsileidus, įspindo mėnulis, taip pat žiba švita visa žemė iki pat stogų ir miško viršūnių, – gražu!

Naktį išmiegojom saldžiai, rytą pasižvalgėm gardžiai per langus, tokie pat reginiai. Miškai išrodo nuskurdę, rodos, smulkūs eglynėliai, sako, kad taip iš traukinio atrodo, o iš tiesų yra drūčiausių eglių, rečiau pušų, o lapuotų medžių dar rečiau; nei dvarų su dideliais trobesiais, nei sodžių, nei žymesnių miestelių, nei bokštų nė kokių niekur nematyti. Taip per tykią, vienokią apygardą lekiam ir lekiam vis į šiaurę, į šiaurę, netrukus, sako, bus jau Švedijos rubežius**. Jau pamažu rengiamės vėl prie kratos ir prie permainymo traukinio.

„Torneo!“ sušuko, tai jau Suomijos galas, mečiau akį sykį dar į Suomiją, tokia pat tyki, rami, rodos, negyva. Vagzalas mažas, tykus, be publikos. Keli tarnautojai, nešikai keli sukinėjasi. Vėl sunėšė mūsų daiktus, atėmė pasportus, davė į vietą blankas, liepė laikyti, kol pasportus sugražins. Tamožnėj vėl peržiūrėjo daiktus, bet dėl tokios kratos kažki ką būtų galėję išsivežti; į raštus nė domos neatkreipė; daiktus iškratę pasakė, kad pasportus už valandos atiduos. Valanda po dvyliktos, laukiame.

Vagzaliukas kaip kišenė, pasažirių daiktų grįste prigriestas, žmonėms niekur pasidėti – nei salės, nei bufeto; būk tai kažkokia salė, ant stalo šiek tiek valgių, duonos pridėta. Kas priėjęs, torielių pasiėmęs, įsideda ko nors, atsisėdęs kur užsikanda arba alaus atsigeria; daug ar mažai paimsi, suvalgysi, vis vienokis užmokestis; ar pusė stalo suvalgysi, ar kelis kąšnius, vis tiek mokėsi už sykį valgio.

Dybsturijuojame*** ir valgome, ir alų geriame, ir lauke vaikščiojame – nesulaukiame pasportų; sakė, už valandos, o jau ketvirta ir penkta, ir saulė nusileido, temti pradėjo, kaip nėra, taip nėra pasportų. Sutemus jau subruzdavo dalyti, daiktus išnešė, sudėjo ant vežikų, pasportus atidavė, ir važiuokit sau! Vakaras šaltas, spirgina; rogės didžiausios, sukrovė daiktus, susisėdom, ir dzingu cilingu skambėdami, – kelias kaip stalas – skersai upės lakina mus į Švediją. Platumas upės – geras pusvarstis, o gal ir varstas. Kaip per ugnį per šaltį nulakina. Tenai jau Švedijos vėliavos – mėlynos su geltonais – paupyje išstatytos, mat Torneo upė rubežius. Kareiviai baltomis avikailiuko kepurėmis, baltais kalnieriais, o kiti baltais visais kailiniais, tuoj vėl mūsų daiktus kažki kur nunešė, o mus suvarė vėl į kitą kambarį; pasieniais suolai, asloje stalas, vėl liepia ant blankų rašytis tą patį: kas, iš kur, metus, kur važiuoji, ir pasirašyti, kas kaip moka – rusiškai, vokiškai ar kokia kita kalba, ir lietuvišką parašą priėmė; pasportus pirma buvo priėmę. Žmonių daug, rašytis prie stalo nesutelpa, tai kiti, prie sienų popierių prisidėję, rašosi. Kiekvienam reikia ant dviejų popierių parašius paduoti; taip paeiliui vis įleidžia į kitą kambarį, ten paima popierių ir atiduoda pasportą, toliau vėl į kitą kambarį, ten daktaras klausinėja sveikatos, metų, čiupinėja pulsą, ar čiepytos rauplės. Manęs paklausė, ar neturiu „panoso“, pamaniau slogos, sakau: „Truputį, kelyje gavau slogas“. Kaip neims visi juoktis – Bulotai ir daktaras, ir sekretorius; taip juokdamos, kvakėdami ir išėjom. Baltas kareivis nuvedė mus į kitą trobesį, kur mūsų daiktai besą sudėti. Na, vėl būk tai krata – vien tik atidarinėti ir vėl uždarinėti. Vėl į roges sukrovė ir mus susodino, ir į vagzalą vėl kokį pusvarstį nužvangino, nulakino.

Vagzalas vėl kaip gero ūkininko troba, daiktų prigriandė aslą; geležinis pečiukas viduryje aslos kūrenasi, pasienyje suolas; nei stalo, nei kėdės, nei šalto vandens.

Atėjo traukinys, nėra nė kokio nešiko daiktams išnešti, vos sugreibėm tokį piemeniuką, su blėkike

** Rubežius – siena. (Red.)

*** Dybsturijuojame – stoviniuojame. (Red.)

numerį prisikabinusį; tas suvilko daiktus; sugulėme.

Tai jau, ačiū Dievui, lekiame per Švediją. Taip pat miškai, girios, kalnai, visur prisnigta storai; saulėta, šviesi, sniegas žiba; taip pat gyventojų retai, – turbūt per mišką nematyti, o kur arti gelžkelio, tai vis trobikės mažos, bet aukštos, dviejų gyvenimų, ir raudonai nutepliotos sienos ir stogai. Apygardos gražios, kalnai miškais apaugę, prisnigti baltuoja, nuo saulės žiba; tankiai daubos, upės, ežerai, bet viskas storai sniegu apklotą; šalia gelžkelio volai sniego nuo kelio nukasti. Žmonių irgi mažai tematyti, vagzalai truputį didesni, bet mažai težymūs. Traukinyje restoranas, gyvus pinigus reikia valgyti, gerti; už rublį suvalgęs, nė puste nepusi. Jau naktis; rytoj pusę vienuoliktos, sako, būsim Stokholme.

Rytas išaušo, saulėta, oras grynas, dangus mėlynas, žemė baltuoja, žiba. Žiūrim – restorano nebėra: mūsų vagoną mums bemiegant prie kito traukinio prikabino. Stotys mažos ir trumpai traukinys testovi, nėra ko valgyti. Vos ne vos kažkokioj stotyj gavome kavos ir užkandžio – atnešė į vagoną, kiekvienam skyrium krepšelį su užkandžiu ir kavos imbrikėlj. Ačiū Dievui, užmėtėme alkį. Arčiau miesto daugiau gyvumo, tankiau trobesiai ir fabrikų kaminai riogso, ir bažnyčių bokštai, bet retai; ir žmonių vaikščiojant dideliai retai tematyti. Stokholmas!

Valanda jau po dvyliktos. Čia reikėjo parodyti visus savo popierius: iš kur ir kur važiuojame. Nešikai priėmė daiktus, pasakė, kad vakare bus pristatyti į traukinį ant Kristianijos, o iki vakaro jūs laisvi. Norim valgyti, bet rūpi pirma nusipirkti plackartes* ir gulimuosius vagonus nakties kelionei; einame per kasas, tie siuntinėja nuo Ainošiaus prie Kaipošiaus, ir niekur nebėra gulimųjų vietų: visi bilietai jau išpirkti. Restorane pavalgėme pietus, einam ieškoti rusų-lietuvių komiteto; vietą radome, kur jie darbuojasi, bet šiandien šventė, nedėlia**, visur uždaryta, nė vieno komiteto nario nėra, o privatiškų adresų negalėjome sužinoti, – nuleidome nosis.

Čia nepasisėkė, eisim apžiūrėti nors truputį miesto. Krautuvės visur uždarinėtos; kaip šventė, vežikų su arkliais a nė vieno; miesto gatvės švariausios, niekur nė trupinio arklamėšlio ar kito kokio nešvarumo, tiesiai, rodosi, nušluotos. Važinėja tik tramvajai ir automobiliai. Tramvajus nežinome kur nuveš, ėmėme automobilių šnekinti, negalima susirokuoti; kitaip nesupranta kaip tik švediškai, vos vos susiprato ar dasiprotėjo, kad mes norime miesto pamatyti. „Promenad“, sako, atidarė durikes, užkvietė sėsti, na, ir ėmė po miestą į rinkį mus lakinti. Aplėkėm didelį trūkį, matėm upes, tiltus, plačias gatves, didelius rūmus... Sugrįžom, vėl einame ant stoties į kontorą – miegamųjų bilietų kaip nėra, taip nėra. Laiko dar yra, vėl einam į miestą pėsti paupiais, per tiltus; garlaiviškai plaukioja – ledlaužiai pralaužia pirma kelią, netol upės pamatėm navatną* tiltą, ant oro parašytą – „elevator“; žiūrim arčiau – prie galo dvi mašinos, kur žmonės kilnoja į aukštą ir žemyn nuleidžia. Persikėlėm ir mes, ant tilto einame iki galo – tiltas beišeinąs į gatvę, labai į kalną, ir matyti netol miesto kraštas, nebėra ko beėti toliau; sugrįžę nusileidome atgal žemyn; jau sutemo, netrukus eis mūsų traukinys; vagzale nusipirkome atviručių, markių; nuėję į viešbutį, pasivalgėme pietus, rašėme laiškus; na, ir netrukus padavė vagoną, sėdome į traukinį. Miegamųjų bilietų nors nėra, vis tik antra klasė, publikos ne per daug, galėsime miegoti. Pasikėlėm aukštai sėdenę, taisomės gulti – savo patalynę paklojom; tik konduktorius atpuolęs nuvertė patalynę, nuleido sėdenę, barasi, kad čia nemiegamas vagonas – nevalia miegoti! Ką jis blerbėjo, nesupratome, tik matėm, kaip mūsų pataisytą gulyklą nuvertė galvą purtindamas; vis tik nors ant žemųjų suolų sugulėme.

Jau po dvyliktos. Kiek pradėsime snausti, tuoj konduktorius tai bilietų klausia, tai kur važiuojate klausia; kaip beįkišąs nosį, taip beįkišąs, turbūt tyčia, kad tik nemiegotumėm. Išaušo, valgyti nė kavos nėra kur gauti. Sako, tuoj Kristianija. Atvažiavome.

Čia vėl visokių išsivedžiojimų reikalauja, visus popierius peržiūri, daiktus iš vagono priėmė, o kurie buvo atiduoti ant bagažo Torneo, tuos; įvedę mus į rūsį, parodė, kvitą patikrino ir pasakė, kad Bergene tiesiai į garlaivį bus nusiųsti. Viena valiza** suplyšusi – matyti, nuo mėtymo; norėjo sukalti ar

* Plackartė – vietaženklis. (Red.)

** Nedėlia – sekmadienis. (Red.)

* Navatną – keistą, įdomų. (Red.)

** Valiza – lagaminas. (Red.)

virve surišti, bet p. Bulota bijojo knygas išmėtyti, pasirengė naują skrynią nupirkti, nes čia bus laiko: šiandien dar pusdienis, o rytoj vakarą tik eis traukinys į Bergeną. Paėmė numerius viešbutyje, pasivalgėm pietus, išėjom į miestą. Gatvės siauros, kalnuotos, panašios į Vilnių. Tramvajai, automobiliai, na, ir vežikai su arkliais! Arkliukai nedideli, bet pasitusiai gražūs, daugiausia gelti kaip migdolai, juodi karčiai ir uodegos, karčiukai trumpai nukirpti, o sudarūs ir greiti, malonu žiūrėti; kojos kudlotos, storos; yra bėrų, juodų ir baltų, širvo nemačiau, bet daugiausia gelti. „Kad galėtum tokį į Lietuvą parnešti“, manau. Vežikų rogės kitokios: ponai sėdi prie arklio, o vežikas užpakalyje rogių vadžias laiko per ponų galvas. Vežikų su automobiliais irgi daug, tramvajų taip pat. Krautuvių didelių tankiai, viskas daug pigiau kaip Petrapilyje.

Nuėjom į pajūrį pasižiūrėti garlaivio, bet savojo, koku plauksim, neberadome, vakar išėjęs į Bergeną. Čia didesni ir mažesni, visi prekiniai, pakraščiais prekių prikrauta visokios rūšies, o tų silkių bačkų priguldyta šimtais tūkstančiais. Prie kiekvieno garlaivio ekvatorius darbuojasi: iškrauna ir prikrauna prekes, tokios geležinės kaip svirtys nusileidžia, užkabina kokį maišą ar bačką, iškelia aukštai, pasisuka ir nuleidžia ant krašto, į vietą padeda ir užkabines, iškėlęs nuneša į laivą, padeda. Iš tolo išrodo lygu katė neša pelę įsikandusi. Pakraščiu jūros visa eilė tokių ekvatorių, mašinų.

Pasivalkiojus atsiguliu, p. Bulotai išėjo vėl, nusipirko skrynią, sakėsi radę vieną krautuvininką lenką iš Lodzės, rusiškai gerai kalbąs. Rytoj žadėjęs šį tą įdomaus mieste parodyti. Sugulėme kiekvienas savo numeryje. Ant ryto išaušo, bet nesaulėta, miestas tarpkalniuose, o fabrių kaminai tankiai, gal nuo to kaip dūmais aprūkęs. Po pusryčio nuėjom pas tą lenką; tas mus nuvedė į muziejų, čia apžiūrėjus įpasakojo, kaip ir kokiais tramvajais važiuoti toli už miesto į kalnus; ten pamatysim daug įdomių sportų pačiūžomis. Gražus reginys į miestą, žingeidu bus mums pamatyti; paliko mus muziejuje. Peržiurėjom greit, perbėgom senovės rinkinius norvegų ir kitų žemių, paskui vėl perbėgom dailės, skulptūros ir paveikslų muziejų, daug jau matytų kitur dalykų; skubinau sėdom į tramvajų, paskui į kitą; pagal lenko nurodymą nuvažiuom toli už miesto į kalnus. Pasibaigė tramvajaus kelias, ir visi, kurie su pačiūžomis važiuo, su mumis lipa laukan, ir mes išlipę einame atkastu nuo sniego keliu į kalną ir į kalną, miestas liko jau mums po kojų; einame, einame vis į kalną, nuilsome, pavargome, niekur nieko, nė kokių sportų, nė kokių žaislų nerandame. Norvegai be sporto nė žingsnio. Priešais mus nuo kalno lekia ant pačiūžų ar ant rogių užsižergę ponai ir ponios senos, o jaunuomenės be skaitliaus. Mes vis kopiname į kalną ir valgyti norim, o restauracijos nerandame; yra sanatorijų ir fabrių šalia kelio miške, bet pavalgyti nė tų sportų nerandame. Pagaliau vos ne vos radome restauraciją miške toli ant kalno. Įėję pavalgėm, ir vėl atgal skubinau ant miesto! Pora varstų atgal į pakalnę iki tramvajaus juokiamės, kad tiek kelio, tiek nuovargio dėl pietų, o kito nieko nepamatėm; ar mes pavėlavom, ar nežinojom, kur. Įsėdę į tramvajų, sugrįžome į miestą, toliau vėl nežinome, kaip iki vagzalo sugrįžti. Įsėdę į kitą tramvajų, vėl važiuojame, bet nežinome, į kurią pusę nuveš. Pavažiavę trūkį, išlipom, dairomės, nebeatsižįstame, kame esame, vežikų nematyti, užėjom automobilių, tai jau beparvežė mus į mūsų gatvę pas vagzalą; netrukus reikia į stotį.

Atsirokavę* su viešbučiu, užkandę vakarienės, nudrožėm į stotį. Nešikai sako, kad už poros valandų tik traukinys išeis į Bergeną, laukiame, ne ką darysi. Mano ponai Bulotai vaikščioja šen ten, atvirutes, markes perka. Aš, šalip šiltai sėdėdama, prie daiktų snaudžiu, jau dvylikta ir pusė pirmos, jau ir mūsų vagoną padavė. Čia turime ir miegamuosius bilietus, sunešė daiktus, jau važiuojame, gaila tik, kad tamsu, sako, čia pati gražiausia Norvegijos vieta prieš Bergeną. Nieko nematyti. Na, rytoj rytą sukilsim anksti – iki vienuoliktos dar prisiziūrėsime, sugulėme.

Pabudau rytą, žiūriu – jau šviesu; pašokau, šmukšt vėl tamsu, vėl išaušo; nespėjau apsižvalgyti, vėl šmukšt į tunelį. Kur šmočiuką ilgesnį šviesoje važiuojame, apygardos reginys neapsakomai gražus, lygiai kaip dainoje „Kalnai ant kalnų ir ant tų kalnai ir maži kalneliai“, o kartais pasirodo toks aukščiausias kalnas, rodos, dangų remia viršūne, amžinu sniegu kaip kepure pridengtas; vieni šonai miškais apaugę, krūmais apžėlę; kiti tiesiai iš plikos uolos; stačiais kaip siena šonais. Tarpkalnėse pakalnėse – tai upelis per akmenis, uolas gurguliuoja putodamas, tai tykus vanduo, prūdas ar ežerėlis

* Atsirokavę – atsiskaitę. (Red.)

guli apdengtas ledu, bet turbūt plonas ledas, nes nė pėdos ant ledo nematyti. Prie vandens ar prie upelio yra gyvenamos trobelės, prie kalnų šonu prisiglaudusios kiūto; kitur, ir iki pusės kalno pašokusios, prikibo kaip kregždės lizdas, o kur žemai, pagal vandenį ar upę, tai ant akmens, uolos stulpų kaip višta ant kojų trobelė stovi, – matyti, čia vanduo ne sykį mėgina jas nunešti. Apygardos reginys čia gražus, čia dar gražesnis, vis naujas, įdomus, nepaprastas, norėtus pasistebėti, tik šmukšt kaip į maišą į tunelį, – sudieu! Toliau išlindę vėl naujus kalnus, pakalnes randame, bet vis neilgai teduoda pasistebėti – atgal įtraukia į urvą. Taip besistebėdami, besidžiaugdami apygarda, ir atlėkėm į Bergeną.

Čia stotyj nešikai grobsto daiktus nešti, tik klausia, į kokį garlaivį; parodėm vėl visus popierius, davė cedeliukus prie daiktų prirašioti, sukrovė į vežimus visų keliauninkų daiktus ir nuvežė tiesiai į uostą. Pasakė, kad be septintos vakaro žmonių neįleis į garlaivį, o daiktus, bagažą jau vietoje rasim. Kol sukrovė į vežimą daiktus, mes pasidžiaugėme arkliuku: mažas, apskritas, skarotas, karčiai nukirpti, uodega kaip šluota; kojos prie pusnagų kudlotos; gelsvas kaip Velykų cibulinis kiaušinis, uodega juoda; pelės takas per nugarą ir per kartį eina, o iš šalių baltos juostos; galvikė maža, nosis į aukštą užriesta. Glostome, jaukus, rankas mums uostinėja, džiaugiamės. Vežikui savininkui, matyti, patinka, kaip mes džiaugiamės, kažį ką mums pasakoja, o mes nesuprantame. Ko mes klausiamo, jis nesupranta. Vokiškai paklaustas, kokio amžiaus arkliukas, ant pirštų parodė, kad penkių metų, o kaina jo aštuoni šimtai kronų. Krona rusų pinigais neša šešiasdešimt kapeikų, dėl to nepigus arkliukas – apie penkis šimtus rublių. Nuvažiavo su daiktais, bagažu, mes einame į miestą.

Miestas guli nedidelėj plotmėj tarpe kalnų, kaip siena kalnais apsiaustas, iš vienos tik pusės jūra prieina. Miestas liūdnai išrodo. Pats vidurys baisiai išdegęs, vieni tik apsvilę griuvėsiai vietoje didelių, matyti, buvusių rūmų; greitosiom statomi mediniai žemi nameliai turbūt krautuvėms. Radome restoraną, pasivalgėm, krautuvėse, kas reikalinga, nusipirkom. Eisim to uosto ieškoti, radome daug garlaivių, laivų, laivelių, stovi ant vandens, o krašte eilių eilės visokios žuvies prikrauta, net oras žuvim prikviptęs. Einame viena puse ir kita. Mūsų garlaivio nėra. Bulota paklausė sargo vokiškai, tas mandagiai paaiškina, jog pasažiriniai garlaiviai kitame uoste sustoja, pasakė, kokiomis gatvėmis eiti. Mes jau einame, tas pasiginęs dar ant raštelio mums užrašė, kaip rasti, kaip klausiti, bet mes neklaidžiojome: paėmę automobilių nuvažiavome. Daug pasažirių jau prisirinkę, mūsų daiktai besą, tuoj atėjo mažas garlaivėlis, parodėm bilietus, sukrovė mūsų daiktus, susisėdom ir nuplaukėm į didįjį garlaivį. Čia pastatė trepukus prie tokio lango; mes pasilipsim, du tarnai, iš abiejų pusių nutvėrę, ir įmes mus pro langą į didįjį garlaivį; sumetė ir daiktus, nuvedė trepais į aukštą, parodė mūsų kajutes (kambariukus); viežlybai*, gražiai, švariai lovos pataisytos, šėpa** drabužiams, veidrodžiai, prausyklos; kiekvienoje po dvi lovas, žemai ir aukštai po nomeriais, man teko žemoji lova, o aukštojoj guli kažkokia panaitė norvegė, negalim susišnekėti, kaip nebylės susirodome ir juokiamės; ji išmoko pasakyti „ačiū“, o aš „danke“. Buvo septinta, kai į garlaivį sėdome; Bulotai dar grįžo į miestą, prieš dvyliktą sugrįžo, laukėme negulę, kol pradėsime plaukti, bet tamsu, nieko nematyti; pajutom, kad jau po truputį kruta, supa, sugulėme.

Gerai miegoti, supa, bet naktį tankiai pabudau: kažį kas nesimiega; bešvintant ėmė triūbyti, švilpti, šūkauti, by triukšmas pakilo, pašokau, žiūriu – jau p. Bulota lauke, bežiūrįs per zomatą***. Priešais mūsų laivo bestovįs kitas kariškas su kanuolėmis angliškas laivas; mūsų laivo taipogi sustojo, tuoj iš ano pasileido plaukti valtys bent su dešimčia žmonių, tiesiai prie mūsų priplaukė artyn, tuoj iš mūsų išmetė virvę, ten nutvėrę, pritraukė artyn, tuoj du ar trys apicieriai virvinėmis koptikėmis kaip katinai įšoko prie mūsų ir susmuko kažį kur į vidų. Per pusrytį į salę įsinešė knygas kažį koks ponas ir vardais, pavardėmis ėmė pasažirius šaukinėti, manėme, kad tik anglus šauks, bet girdime „Andrei Bulat“; tas priėjo, liepė parodyti pasportą ir kitus popierius. Vėl girdime „Fru Žimont“; man priėjus, vėl prašė pasporto, parodžiau ir kitą raudoną popierių, kur garlaivyje buvo davę, peržiūrėjo, atidavė, padėjo. Paskui laivikė nuplaukė atgal, bet keli ginkluoti kareiviai ant mūsų garlaivio pasiliko. Ėmėm plaukti.

* Viežlybai – švariai, tvarkingai. (Red.)

** Šėpa – spinta. (Red.)

*** Per zomatą – per tvorą. (Red.)

Angliškasis garlaisis sau nuplaukė; j kurią pusę nepažiūrėsi, nieko daugiau – tik dangus ir vanduo; dangus apsiniaukęs, o vanduo vilnija, šniokščia, vilnys apsiputojusios, baltos, j kits kitą daužosi, maišosi, verda, garlaisis jas ardo, režia, nuo savo šonų vandenį verčia kaip plūgas žemę, taką sau režia. Garlaisis, vanduo, vėjas, viskas ūžia, šniokščia, balsai maišosi, o prie to būriai žuvėdrų viršumi skrajoja. Baltos – didelės, pilkšvos – mažesnės, vienos cypauja, kitos rėkia kaip maži vaikai, kviekščia; kas ką iš garlavio išmes ar išlies, tuoj būriais puola ir gaudo, ieško maisto, gardų kąsnį radę, paukšteliai mušasi, pešasi, varžosi, ryja, labiausiai puola ant mėsos, duoną nelabai tegrobsto. Bulota sužinojo, būk mes plaukiam į Angliją, būk mūsų garlavį anglai areštavę... Naktį sustojome, nebesupa, nebeūžia. Rytą pašokau anksti; pagada, giedras dangus, mačiau, kaip saulė iš vandens tekėjo; kai tik pirmieji spinduliai įspindo, rodos, visas vanduo po jais pažaliavo; taip iš žalio, kaip iš debesies, saulė išlindusi apšvietė visą vandenį ir mūsų garlavį.

Žiūrime – matyti žemė iš vienos ir iš kitos pusės, vienur aukštai kalnuoti pakraščiai, kitur matyti ir laukai, ir žmonių gyvenimai, trobesiai, o kitur aukštos uolos kaip siena stovi ant jūros krašto; plaukiame viduriu. Priplaukėme priešais daugybę garlaviukų – didesnių ir mažesnių, su kaminiais ir be, su burėmis ir be. Jie plaukioja iš vieno į kitą kraštą priešais ir užpakalyje mūsų. Sakau: „Turbūt tai žuvininkų laiveliai žvejoti važinėjasi?“ – „Čia ne žuvis, bet žmones žvejoja, – juokėsi Bulota, – čia daugiausia minanešiai.“ Tuoj iš vienos pusės vienas, iš kitos kitas laivelis, ir veda mūsų garlavį į tarpą jau pirma stovinčių. Mūsų garlaisis sustojo. Čia jūra tyki, vėjo nėra, vanduo mažai tevilnija, tyku, ramu; stovime per dieną, stebimės į lakstančius paukščius ir plaukinėjančius garlaviukus; pakraščiais matyti viršumi vandens užtiesti kaip kokie grandiniai, kaip tvoros, rodos, užtvertos. Kitas garlaviukas, matyti, vėl velka užtvarą: prie galo maža valtis nuplaukė, nutraukė užtvarą ir valtį sykiu į tolimus pakraščius žemės, – nežinom, ar čia kokios salos, ar tikroji Anglija. Susirokuoti sunku – mažai kas vokiškai tesupranta, o jau rusiškai nė iš tolo; tokie kvailiai visi ponai ir tarnai – nemoka nei lietuviškai, nei lenkiškai, žleberioja kažki kaip nežmoniškai! Stovime per dieną, bet mums gerai ir čia: gardžiai mus maitina, minkštai gulina, visokie patogumai, salonai, pasažiriams pianinas ir gramafonas, kas nori, pagriežia. Tikroji muzika griežia prieš dvyliktą – dieną galerijoje lauke, o antrą sykį per pietus salėje griežia. Valgydina keturis sykius per dieną. Pirmas pusrytis nuo aštuntos ryto iki dešimtos. Kava, arbata, kiaušiniai virti ir kepti, mėsos šaltos, kumpis, aviena, veršiena, sviestas, duona balta ir juodesnė, pyragiukai. Kas ko nori, pasiskiria iš valgių sąrašo ir paprašo paduoti. Prie to dar vaisių, apelsinų ir kitų visokių. Prisivalgome iki soties... Pirmoje po dvyliktos antras pusrytis. Tuomet jau kaip pietūs: duoda ir sriubos, ir vėl visokių mėsų, ir vaisių. Vėl valgyk, nors pilvas plyšta, viskas gardu... Penktoje valandoje, kas nori, geria arbatą, bet reikia į kitą saloną lipti, aukštyn, ten vyrams rūkomasis salonas, ten duoda arbatą, kas kaip nori – su pienu ar su citrina, prie to duoda saldžių pyragiukų. Septintoj vakare pietūs keturių valgių – sriuba, žuvis, mėsa ir saldžia; tuomet nereikia skirtis – patys duoda, nori – valgyk, nenori – nevalgyk. Alų ar vyną reikia skyriumi imti; ant kortelės pasirašyti pavardę ir kajutės numerį taip ant kiekvieno buteliuko, kiek išgersi.

Šiandien pagal rusus jau vasario trylikta. Vakar per dieną stovėjome vietoje, per naktį stovime ir šiandien tebestovime tarpe žemių ir garlaviukų apsupti; ar ilgai stovėsime, nežinia. Naktį tyku, tik beauštant, apie 6 valandą, ėmė krutėti, pradėjo supti, sušvilpė, suūžė – pasijudinome plaukti; išaušo, dangus apsiniaukęs, valandėlėmis linoja, bet jūra tyki, mažai mus tesupa. Plaukiame vis tarpe žemių ar salų. Mažas garlavėlis plaukia greta truputį pirma – veda mūsų pro visus užtvarus ir šalia kitų garlaviukų. Palydėjus gerą trūkį, užtvarų ant jūros nebematyti. Sutriūbijo tris sykius, mūsų taipgi atsiliepė tris sykius storai sukriokęs, mažasis pasiliko, mes atsisveikinę nuplaukėme; iš vienos pusės, iš dešinės, žemės nebematyti, o iš kairiosios vis dar krantai žemės matyti, kartais toliau, kartais arčiau, lygesnė žemė ir didžiau kalnuota; tyki jūra, dangus apsiniaukęs, saulės nematyti, – sutemo.

Pasivalgę sugulėme. Naktį jaučiamas didesnis supimas ir didesnis vėjas. Rytą žiūrime – debesys retesni, bet vėjas labai šniokščia ir jūra vilnija, maišosi, pliauška, apsiputojusi. Garlaisis ir į šalis, ir į galus supa kaip pasiutęs; rodos, nieko nekenkia tas supimas, vienok pradėjo galva suktis, širdis pykti, verčia vėmti, maž visi keliauninkai ėmė skųstis sergą. P. Bulotienė jau pirma guodėsi serganti, o šiandien nebesikelia iš lovos ir nieko nebevalgo – kas į burną, tuoj išmeta. Pamėgino atsikėlusį pereiti

ant vėjo, bet negalėjo ilgiau – tuoj vėl atsigulė. Man per dieną dar pusė bėdos: galva truputį sukasi, bet valgau ir geriu. Penktoje po dvyliktos išgėriau dvi stiklines karštos arbatos, maniau, bus geriau, bet, priešingai, dar blogiau pasidarė. Apie septintą sutemus ėmė jau pietų šaukti, man arbata išsiliejo atgal per gerklę, kritau į lovą ir tuoj užmigau. Naktį pabudus nebesijaučiau blogai, o supimas nebaugu: rodos, nebe taip baisiai supa. Teisybė, rytą žiūriu – jūra ramesnė ir oras gyvesnis, saulėta, gan šilta. Žiūrint į jūrą, iš vienos pusės garlaivio ir iš kitos, rodos, jūros kalnai tęsiasi toli toli, kol su dangumi, su debesiais susieina, o mūsų garlavis, rodos, kokia pakalne, kaip kokia vaga, plaukia; jūra, rodos, tyki, garlavis mažai tesisupa, bet vanduo vis vilnija, nors mažomis vilnelėmis, vis rukšlėjasi; vėjas pučia priešais garlavį, o ant vandens paviršiaus negalima išmanyti, kaip vilnys plaukia: prieš garlavį ar sykiu. Sugulėme. Naktį jaučiamas didesnis supimas ir į šonus, rodos, iš lovos iškrisi ar antraip vėl aukštyn kojoms žemyngalviui nuvers arba, rodos, stačią pastatys. Girdėti užesys didesnis, ir ant garlaivio triukšmas, bėgiojimas, o sienos, lubos traška braška, kaminas tankiai suūžia, sukriokia. Guli užsimerkęs, dar galima pakentėti, o atsistojai ant kojų – tuoj virsti ant šonų ar nosies, nusibodo gulėti; išaušus reikia eiti į lauką pasižiūrėti į jūrą. Paeiti galima tik sienomis įsikimbant. Jūra vilnija, plakasi, rodos, vandens kalnai tarpe savęs mušasi apsiputoję, dangus apsiniaukęs, vanduo pilkas, žmonės, visi keliauninkai, rodos, būtų persigėrę: visi išbalę, akys pabalusios, eidami į visas puses šlitiniuoja, visiems širdis pyksta, negali nieko valgyti. Dieną nusigaidrijo ir saulė pasirodė, bet jūra nenustoja šėlti: supa mus kaip padūkusi; į vakarą, rodos, truputį nuščiuvo. Sugulėme. Nuomygį numigus, jaučiamas vėl didžiausias supimas, nebegalima nė miegoti, o tas užimas, tas tratėjimas, braškėjimas, garlaivio purtinimas į visas puses, lovos tuk tuk tuk! Rodos, tuoj į vandenį nukratys, rodos, valandėlę, truputį mažiau, ir vėl kad sulinguos, kad supurtins: norisi tik įsikibtį, – krinti, krinti jau į vandenį. Naktį be galo baugu, vos vos ėmė aušti, žmonės vaikščioti, šnekėts, tarnai greit lakstyti, šūkauti kažį kur ant viršaus, vėl baugu; rodos, jau pagalbos ieško. O čia vėjas šniokščia, ūžia, pyška, trata visi pašaliai; vanduo pliauškia, pradėjo pusryčiui triūbyti... Atsikėliau, sienomis kalstydamos, apsidairiau, įsikibdama, šlitiniuodama einu p. Bulotų žiūrėti; abudu begulį ištisi, per naktį nemiegoję, o ponias jau arti mirties – nei vaikščioti, nei valgyti nieko nė į burną negali. Man dar pusė bėdos: dieną nebaugu, pavalgijusi pusryčio, išėjau į lauką. Garlavis supasi, o vėjas – negalima ant kojų nusitūrėti: kritau ant suolo, atsisėdusi dairaus į jūrą. Koks nepaprastas gražiausias reginys į vieną ir kitą pusę, kaip tik akys užmato. Vandens kalnai kalneliai apsiputoję, įniršę kits kitą gena; visų viršūnės žalios, šonai mėlyni, prieš saulę šviesiai mėlyni, spindį, o pasauliui tamsmėlyni, žydri, žalsvi; putos baltuoja, rodos, žąsų būriai nardo po vilnis. Garlavis supasi, trata, braška; cypia, kaukia kaip rudenį vėtra: sykiu, rodos, varpai skamba, būgnus muša, griaustinis gruma, sykiu vanduo pliauškia, – visi balsai susimaišo. Bet dieną nebaugu, tik galva sukasi, širdis pyksta, vemti verčia. Garlavis kaip suopynė: tai galais, tai šonais vartos; nuo šonų garlaivio vanduo volais į šalis verčiasi. Žalias, žalias, su baltomis putomis. Kartais užaina debesis, pradeda sniego kruopomis berti, vėjas nešti, tuomet sutemsta, lieka juodas; pilkas, tiek dangus, tiek vanduo, vėjas, viskas lygus, putos tik baltos marguliuoja – neatskiriama, kame vanduo baigias, kame dangaus kraštas; pereina, peršniokščia debesis, nusigaidrija, vėl jūra pamėlynuoja, pažalioja, pažydruoja.

Naktį į pėtnyčią* truputį nuščiuvo, mažiau triukšmo, mažiau besupa, ir miegoti galima, ir ant širdies ramiau. Rytmetį jau ir valgyti norisi. Oras pradėjo niuktis, pasidarė tamsiau, žiūrime į lauką – kad besningą, bepustą, kaip Lietuvoje per Kalėdas; per sniegą, per vėją tokia migla – ničnieko toliau nebematyti, tik per kelis žingsnius prieš nosį. Oras, dangus ir jūra – viskas pilkšvai balta; garlavis beveizint apsnigo ir kas dvi minutės triūbija huuuu! storai, rodos, jautis baubia; sykiu girdėti ir plonesni balsai, kaip varpų, kaip muzikos kokios. Vis tai duoda garsą, kad nepasitiktų ant kelio kitą kokį garlavį. Keliauninkai, radę ant palubių storai sniego, kaip neims šėlti, sniegais laidytis, kits kitą prausti, čiuzinėti lygu maži vaikai. Ponios nuo sniego nušalusias rankas kiša į burną, pusto pirštus ir vėl grobia sniegą, laidosi. Nė vieno keliauninko nematyti susiraukusio, visi linksmi, juokiasi, šėlsta, laksto, labiau kur susirenka keli norvegai. Žiūrėk, tai per virvę bešokinėją, tai gimnastikus kokius

* Į pėtnyčią – į penktadienį. (Red.)

besikarstą, tai besiritą ar besilaužą rankomis; taip be sporto nė valandėlės, o vis juokiasi, linksmi. Jeigu garlais ir skęsti pradėtų, turbūt keliauninkai juokdamos ir skęstų.

Jau pėtnyčios rytas, dangus apsiniaukęs, vėjas šniokščia, jūra pilkšva, be spalvos vilnija, pliauškia. Apie dvyliktą kaip neužkils audra, sniegas pusto, maišo, garlais supasi, linguoja, maišosi kaip menturis košėje, o keliauninkai viduje kaip bulbienė katilė verda: ant nosies virsta, šonais voliojasi, su kėdėmis rieda. Garlais į vieną šoną, rodos, tuoj apvirs, ir žmonės viduje į tą šoną nututės. Garlais staiga į antrą šoną, žmonės irgi į kitą pasienį virs. Muzikantai, salėje susistatę natas, sustoję ėmė griežti, tik garlais krypt ant šono – muzikantai su visomis natomis, triūbomis, smuikomis tu tu tu! kaip virs per kits kitą! Kitas ištisas ant žemės pakrito. O valgomajam dzingu dzingu indai, – stiklų krūvomis prisikūlė.

Garlavio tarnai, papratę prie supimo, nė tie negali pavaikšioti, o keliauninkai – a nė iš tolo; kur kas krito, ten ir sėdi arba guli, o visi serga, galvos sukasi, širdys pyksta. Taip šėlsta audra iki pat vakaro. Naktį truputį nuščiuvo.

Subatoje ir nedėlioje** vienokiai plaukėme: didžiau ir mažiau supo, oras šaltas, valandomis saulė įspjį ir vėl apsiniauks. Pakeleiviams nusibodo kelionė, tai slankioja ant palubių, tai į vidų sulindę kur sėdi, kortas lošia arba snaudžia. Valgiai nors gerai taisomi, bet nieko nebegalima valgyti: rodos, kad kas pakištų juodos duonos, kopūstų arba barščių, visą bliūdą išdrožtumei. Žmonės vis tie patys kas dieną matomi, susitinkami, bet visi svetimi, tarpe savęs nė kokio artimesnio ryšio. Yra vedusių ponų ir su vaikais, visi jauni; ponios jaunos, neužmiršusios lėles rėdyti, dabar savo mergaites parėdo kaip lėles ir stebisi, kaip tos po saloną laksto. Pirmoje klasėje važiuoja anglų ir norvegų vyrų ir moterų, bet daugiausia rusų, maskoliškai šnekasi, visi iš Petrapilio važiuoja, vis didikai, ponai, ponios, pulkauninkai, jenerolai, baronai; į kurį tik pažvelgsi – kiekvieno pilni dantys aukso. Kai jie šneka, taip ir švytuliuoja dantys, – mat, turtingiems visuose galuose turtas, auksas. Ant valgomojo kambario sienos pakabintas žemlapis mūsų kelio per jūrą nuo Kristianijos iki Niujorko. Kasdien po dvyliktos pastato ženklelį, kame mes dabar plaukiame, kiek atplaukėme ir kiek dar kelio lieka. Jau visai nedidelis šmočiukas bėra, – visi džiaugiasi netrukus sulaukti kelionės galo.

1916 m.

Žemaitė, *Rytą giedra: autobiografija, apsakymai*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005, p. 521–541.

** Subatoje ir nedėlioje – šeštadienį ir sekmadienį. (Red.)